

VIII. TOPÒNIMS DE LES ILLES BALEARS

(publicat per acord del 21 de desembre de 1989)

Informes sobre toponímia de les Illes Balears elaborats i aprovats pel Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears a petició de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear. La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans revisà i aprovà aquests informes en les sessions dels dies 11 de març i 2 de desembre de 1988.¹

COMENTARIS GENERALS

1. Pel que fa a l'article, recomanem que el nom oficial dels nuclis de població o altres topònims, majors o menors, s'ajusti a la solució adoptada per la llengua parlada local, per les següents raons:

a) L'adhesió popular a aquestes formes que, en el moment actual, faria difícil una acceptació majoritària d'una altra solució. Tanmateix, convé recordar que el valor d'aquest argument pot canviar en el futur d'acord amb els canvis de criteri que es poden produir al si de la col·lectivitat balear.

b) La tradició d'ús de l'article salat, almenys des del segle XIX, i, en alguns casos, fins i tot d'abans, sobretot en posició medial (*Santa Maria des Camí*, etc.), així com la utilització més o menys sistemàtica que se n'ha fet

1. Vegeu la publicació del decret sobre Toponímia de les Illes Balears en el Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (BOCAIB), núm. 51, del 28 d'abril de 1988, pàgs. 1984-1988, que reproduïx el primer informe.

a les illes Balears, especialment per part d'escriptors filòlegs com Mn. Alcover, F. de B. Moll, etc. i així mateix la publicació de diversos reculls de toponímia balear o de lexicografia dialectal, han condicionat en gran part la utilització majoritària d'aquest article fins i tot en textos formals.

D'altra banda, institucions com l'Institut Cartogràfic de Catalunya o el mateix Institut d'Estudis Catalans, i certes obres fonamentals de caire enciclopèdic o lexicogràfic com la *Gran Enciclopèdia Catalana* utilitzen l'article salat en els topònims quan es tracta de formes en la parla ordinària.

c) El manteniment de l'article anomenat salat en els casos que aquest és l'usat en la llengua parlada permet de mantenir les distincions entre formes com *s'Horta* (Felanitx) i *l'Horta* (Sóller).

d) Vist el grau d'empobriment en què ha decaïgut la llengua parlada actual, sobretot entre les darreres generacions, l'ús de les variants genuïnes del parlar tradicional, especialment en els topònims descontextualitzats (els que apareixen en indicadors de vials sense cap més afegitó, en els mapes en general, en els llistats toponímics, tant en sentit horitzontal, separats amb comes, com, en sentit vertical, en forma de columna de noms) és un recurs important per a ajudar a mantenir-les vives, tant si duen article salat com si duen article estàndard.

e) La facilitat amb què hom pot passar d'una llista en què els topònims figurin amb article salat o estàndard, segons l'ús, a una llista totalment amb article estàndard i la dificultat del pas invers si hom no coneix perfectament les formes vives locals.

f) L'article salat s'ha mantingut en la llengua codificada moderna a l'altra regió on aquest és viu (la Costa Brava). Contràriament, no s'hi ha mantingut la forma *lo* on aquesta és viva ja que es tracta d'una variant del mateix morfema: no hi ha casos d'oposició *lo/el* en la llengua viva local i després de vocal la forma *lo* no apareix mai.

2. Només cal usar la majúscula quan l'article es trobi en posició inicial absoluta o després de pausa. En tots els altres casos, inclosos els llistats toponímics i la cartografia, és aconsellable la grafia de l'article en minúscula, d'acord amb les següents consideracions:

a) El grau d'integració de l'article amb el nom propi que introdueix varia extraordinàriament d'un topònim a l'altre, sense que sigui possible d'establir criteris objectius en aquest sentit. Solament d'una manera imprecisa es pot dir que el nivell d'integració és més baix en casos com *carrer des Pins* que en els noms de certs municipis com *sa Pobla*; també és possible que l'article femení se senti més vinculat amb el topònim que el masculí. La manca de criteris objectius, les fluctuacions que es presenten i el fet que en cap cas

no s'hagi produït una integració total fan que semblin del tot desaconsellables les escriptures aglutinades (com les establertes al Principat en casos com *Sarroca*, amb l'article arcaic completament integrat), així com les escriptures de l'article amb majúscula, cosa que altrament comportaria, en aquells casos en què el topònim contextualitzat va precedit de determinades preposicions, una complicació ortogràfica innecessària i artificiosa.

b) L'escriptura en minúscula de l'article —salat o estàndard— que precedeix determinats topònims, ha obtingut al Principat un bon nivell d'acceptació i no seria convenient d'introduir ara en la grafia dels topònims elements disgregadors. Sembla també del tot necessari que en una relació de topònims l'ordre alfabètic sigui el que exigeix el topònim pròpiament dit, prescindint de l'article.

Seguint el suggeriment mencionat tindriem: *ses Cadenes, es Capdellà, es Coll d'en Rabassa, Cas Concos, sa Pobla, Santa Eulària des Riu, es Trenc*, etc. Però: *l'Horta* (Sóller), *la Mola* (Maó), *el Pilar de la Mola* (Formentera), *la Savina* (Formentera), etc.

3. No obstant això, l'ús quasi constant a nivell formal de l'article estàndard, almenys fins al segle XIX i, en determinats àmbits, fins a l'època moderna, d'acord amb la mateixa coherència de funcionament de la llengua en registres més elevats, fa també admissibles les formes amb article estàndard dels topònims que en la llengua parlada duen article. Aquest ús és particularment justificat en els topònims contextualitzats, sigui per mitjà de la simple addició d'un genèric (carrer, plaça, baixada, pujada, passeig, etc.), sigui en el curs d'un text més o menys llarg (en una narració, en un comentari radiofònic o televisiu, etc.).

4. Per tot el que ha estat exposat als punts 1 i 2 i 3, consideram que l'ús de l'article —estàndard o salat— ha de tenir la coherència ortogràfica corresponent. En aquest sentit pensam que en contacte amb les preposicions *a, de, per*, les solucions més escaients són: *as, des, pes*, corresponents a *al, del, pel*, i a *als, dels, pels*; igualment en contacte amb la contracció *ca*, la solució recomanda és *cas*, corresponent a *cal* i *cals*. Pel que fa a l'article *es* seguit de mot començat amb vocal, consideram preferible *es* en lloc de *ets* (solució usual també en eivissenc actual): *es Hostalets*. Quant a l'article després de la preposició *amb*, podem utilitzar ambdues formes: *es/so* (sing.), *es/sos* (plural), d'acord amb la tendència actual.

EXEMPLES

*Cas Català*Va a *Cas/Cal* CatalàVe de *Cas/Cal* CatalàPassa per *Cas/Cal* CatalàAmb *Cas/Cal* Català són quatre*Cas Concos*Va a *Cas/Cals* ConcosVe de *Cas/Cals* ConcosPassa per *Cas/Cals* ConcosAmb *Cas/Cals* Concos són quatre*Es Hostalets*Va *as/als* HostaletsVe *des/dels* HostaletsPassa *pes/pels* HostaletsAmb *sos/es/els* Hostalets són quatre*Es Llombards*Va *as/als* LlombardsVe *des/dels* LlombardsPassa *pes/pels* LlombardsAmb *sos/es/els* Llombards són quatre*Sa Pobla*Va a *sa/la* PoblaVe de *sa/la* PoblaPassa per *sa/la* PoblaAmb *sa/la* Pobla són quatre*Ses Salines*Va a *ses/les* SalinesVe de *ses/les* SalinesPassa per *ses/les* Salines

Amb *ses/les* Salines són quatre

Es Trenc

Va *as/al* Trenc

Ve *des/del* Trenc

Passa *pes/pel* Trenc

Amb *so/es/el* Trenc són quatre

En canvi, *son* havent esdevingut una forma fossilitzada el significat originari de la qual («ço d'en») s'ha perdut, produiria una complicació innecessària haver-lo de separar davant vocal: així, sembla preferible a la grafia *Son Armadans* a la grafia *So n'Armadans*.

5. A la llista dels topònims que segueix hom ha indicat en primer terme l'article tal com és usat en la llengua parlada local; en els casos en què aquest article és el salat s'indica en segon terme la variant amb l'article estàndard.

A més, hom ha distingit entre la part del nom que es diu sempre i la que només s'afegeix per diferenciar d'una homònima la localitat de què es tracta o bé per tal de precisar-ne la situació, escrivint la primera en rodó i la segona en cursiva. Així, Ciutadella *de Menorca* vol dir que el nom complet és Ciutadella de Menorca, però habitualment hom diu Ciutadella sol.

Llista de topònims

Alaior

Cala en Porter

Llucalari

Sant Jaume

Son Bou

Son Vitamina

Torre-solí Nou

Alaró

Almadrà

Son Sant Joan

Alcúdia

es Barcarès/el Barcarès

es Mal Pas/el Mal Pas

Gatamoix

Port d'Alcúdia

Son Fe

Algaida

Castellitx

Pina

Punxuat

Randa

Andratx

s'Arracó/l'Arracó

es Camp de Mar/el Camp de Mar

sa Dragonera/la Dragonera

Port d'Andratx

- Sant Elm
- Ariany**
- Artà**
Colònia de Sant Pere
Sos Fulles
- Banyalbufar**
Port des Canonge/Port del Canonge
es Rafal de Planícia/el Rafal de Planícia
- Binissalem**
Biniagual
Borneta
- Búger**
- Bunyola**
Baix des Puig/Baix del Puig
sa Font Seca/la Font Seca
Orient
Palmanyola
- Calvià**
Cala Fornells
Cala Vinyes
es Capdellà/el Capdellà
Cas Català/Cal Català
Costa de sa Calma/Costa de la Calma
Costa d'en Blanes
ses Illetes/les Illetes
Magaluf
Palmanova
Peguera
sa Porrassa/la Porrassa
Portals Nous
Santa Ponça
Torrenova
- Campanet**
Ullaró
- Campos**
Can Mandana
ses Covetes/les Covetes
es Palmer/el Palmer
sa Ràpita/la Ràpita
sa Sorda/la Sorda
- Capdepera**
Cala Rajada
- es Castell/el Castell**
Trebàlúger
- Ciutadella de Menorca**
s'Almudaina/l'Almudaina
Barranc d'Algendar
Cala Blanca
Cala en Blanes
Cala en Forcat
Cala Morell
Sant Joan de Missa
Santa Galdana
Santandria
Son Morell
Son Oleo
Torre-saura
Torretrencada
ses Truqueries/les Truqueries
es Tudons/els Tudons
la Vall
- Consell**
- Costitx**
- Deià**
Llucalcari
- Eivissa**
- Escorca**
sa Calobra/la Calobra
Lluc

Esporles

s'Esgleieta/l'Esgleieta

Estellencs**Felanitx**

es Carritxó/el Carritxó
 Cas Concos/Cals Concos
 s'Horta/l'Horta
 sa Mola/la Mola
 Portocolom
 Son Calderó
 Son Mesquida
 Son Negre
 Son Proenç
 Son Valls

Ferrerries**Formentera**

Caló de Sant Agustí
 Cap de Barbaria
 el Pilar de la Mola
 es Pujols/els Pujols
 Sant Ferran *de ses Roques*/Sant Ferran *de les Roques*
 Sant Francesc *de Formentera*
 la Savina

Fornalutx**Inca****Lloret de Vistalegre****Lloseta****Llubí**

sa Serra/la Serra

Llucmajor

s'Arenal/l'Arenal
 Cala Blava

Cala Pi

Cala Vallgornera

s'Estanyol *de Migjorn*/l'Estanyol *de Migjorn*

Son Granada

Son Verí

Manacor

Cala Anguila
 Cala Mendia
 Cala Moreia
 Cala Morlanda
 Cala Murada
 es Domingos Grans/els Domingos Grans
 es Domingos Petits/els Domingos Petits
 Estany d'en Mas
 Portocristo/Port de Manacor
 Son Macià

Mancor de la Vall

Biniarroi
 Maçanella

Maó

Albufera des Grau/Albufera del Grau
 Binicalaf
 Binidali
 Binixíquer
 Cala Llonga
 Cala Sant Antoni
 es Canutells/els Canutells
 Estació Naval
 es Grau/el Grau
 Llucmaçanes
 sa Mesquida/la Mesquida
 la Mola
 es Murtar/el Murtar
 Sant Climent

Maria de la Salut

Marratxí

sa Cabaneta/la Cabaneta
 es Figueral/el Figueral
 Marratxinet
 es Pla de na Tesa/el Pla de na Tesa
 es Pont d'Inca/el Pont d'Inca
 Pòrtol

es Mercadal/el Mercadal

Addaia
 Arenal d'en Castell
 Cala Barril
 Fornells
 na Macaret
 es Migjorn Gran/el Migjorn Gran
 s'Olla/l'Olla
 Platja de Sant Tomàs
 Port de Fornells
 Puig de sa Roca/Puig de la Roca
 Sant Joan des Horts de Carbo-
 nell/Sant Joan dels Horts de Carbo-
 nell
 Tirant

Montuiri**Palma**

s'Aranjassa/l'Aranjassa
 s'Arenal/l'Arenal
 ses Cadenes/les Cadenes
 Can Pastilla
 sa Casa Blanca/la Casa Blanca
 la Ciutat Jardí
 es Coll *d'en Rabassa*/el Coll *d'en Ra-*
bassa
 sa Creu Vermella/la Creu Vermella
 Establiments
 Gènova
 es Hostalets/els Hostalets
 sa Indioteria/la Indioteria
 es Jonquet/el Jonquet
 es Molinar/el Molinar
 es Pil·larí/el Pil·larí

Platja de Palma
 es Portitxol/el Portitxol
 Portopí
 es Rafal Nou/el Rafal Nou
 es Rafal Vell/el Rafal Vell
 Santa Catalina
 Sant Agustí
 Sant Jordi
 es Secar de la Real/el Secar de la Real
 la Soledat
 Son Anglada
 Son Armadans
 Son Cotoner
 Son Espanyolet
 Son Ferriol
 Son Gotleu
 Son Rapinya
 Son Roca
 Son Sant Joan
 Son Sardina
 Son Serra
 Son Sunyer *de s'Arenal*/Son Sunyer
de l'Arenal
 el Terreno
 sa Vileta/la Vileta
 es Viver/el Viver

Petra**sa Pobla/la Pobla****Pollença**

Ariant
 Cala Sant Vicenç
 Cala Singala
 Can Tirana
 Fartàritx
 Port de Pollença
 Son Marc

Porreres**Puigpunyent**

- Galilea
Superna
- ses Salines/les Salines**
Cas Perets/Cals Perets
Colònia de Sant Jordi
- Sant Antoni de Portmany**
Cala Gració
Can Germà
Can Guillemó
Cap Negret
Corona
es Molí/el Molí
ses Païsses/les Païsses
Puig des Bessons/Puig dels Bessons
Sant Mateu d'Albarca
Sant Rafel *de sa Creu*/Sant Rafel *de la Creu*
Vénda des Bernats/Vénda dels Bernats
- Sant Joan**
- Sant Joan de Labritja**
Sant Llorenç *de Balàfia*
Sant Miquel *de Balansat*
Sant Vicent *de sa Cala*/Sant Vicent *de la Cala*
- Sant Josep de sa Talaia/Sant Josep de la Talaia**
es Cubells/els Cubells
Sant Agustí *des Vedrà*/Sant Agustí *del Vedrà*
Sant Francesc *de s'Estany*/Sant Francesc *de l'Estany*
Sant Jordi *de ses Salines*/Sant Jordi *de les Salines*
- Sant Llorenç des Cardassar/Sant Llorenç del Cardassar**
- s'Illot/l'Illot
Son Carrió
Son Morro
- Sant Lluís**
Alcalfar
s'Algar/l'Algar
ses Barraques/les Barraques
Biniali
Biniancolla
Biniati
Binibèquer
Binifadet
Biniparratx
Biniparrell
Binissafúller
es Consell/el Consell
Illa de l'Aire
es Pou Nou/el Pou Nou
Punta Prima
Torret
s'Ullastrar/l'Ullastrar
- Santa Eugènia**
ses Alqueries/les Alqueries
ses Coves/les Coves
ses Olleries/les Olleries
- Santa Eulària des Riu/Santa Eulària del Riu**
Jesús
Puig d'en Valls
Sant Carles *de Peralta*
Santa Gertrudis *de Fruitera*
- Santa Margalida**
Can Picafort
Son Serra de Marina
- Santa Maria del Camí**
- Santanyí**

s'Alqueria Blanca/l'Alqueria Blanca

Cala d'Or

Cala Figuera

Calonge

la Costa

es Llombards/els Llombards

Portopetro

Selva

Biniamar

Binibona

Caimari

Moscari

Sencelles

Biniali

Cascanar

Jornets

Ruberts

Sonarrossa

Sineu

Sóller

Alconàsser

s'Alqueria des Comte/l'Alqueria del

Comte

Biniaraix

Castelló

l'Horta

Port de Sóller

Son Cervera

Cala Bona

Cala Millor

Califòrnia

Port Nou

Port Vell

Valldemossa

es Nogueral/el Nogueral

Port de Valldemossa

Son Ferrandell

Vilafranca de Bonany

Complement a la llista de topònims de l'anterior informe

Alaior

Calascoves (i no «Cala's Coves»)

Artà

Betlem

Calvià

Badia de Palma

el Toro

Galatzó

Portals Vells

Sol de Mallorca

Son Ferrer

Capdepera

Font de sa Cala (i no «Cala de sa Font»)

Cala Gat

Cala Lliteres

sa Pedruscada (i no «Cala Pedruscada»)

Son Moll

Canyamel

es Carregador

es Provençals (i no «Provençals»)

es Castell

Son Vilar (abans «Horizonte»)

Felanitx

Cala Ferrera
Cala Serena

Manacor

s'Estany d'en Mas (i no «Platja Romàntica»)
es Domingos (i no «Platja Tropical»)
Cala Anguila (i no «Portocristo-Nonovo»)

Maó

Albufera des Grau (i no «Shangri-la»)

Palma

Les Meravelles o Son Sunyer (i no «Las Maravillas»)

Sant Antoni de Portmany

Santa Agnès
Son Buscastell

Sant Llorenç des Cardassar

sa Coma
Son Moro (i no «Son Moro Bonavista»)

Sant Lluís

Cap d'en Font
Son Remei
Son Ganxo

Santanyí

Cala Santanyí

Valldemossa

Son Maixella
Urbanització s'Arxiduc

